

PÁLNÉ KOVÁCS ILONA (SZERK.): A POLITIKA ÚJ SZÍNTERE A RÉGIÓ

(Századvég, Pécs–Budapest, 2009. 242 o.)

DÁVID GÉZA

A regionalizmus magyarországi bölcsőjeként számon tartott Pécssett készült kötet a politika új dimenziójaként veszi vizsgálat alá a régiót. A regionális szintű politika empirikus kutatásának sem a magyar, sem a nyugat-európai társadalomtudományokban nincs jelentős hagyománya, ezért úttörő feladatra vállalkoztak a szerzők. A kötet a PTE BTK Politikai Tanulmányok Tanszéke és doktoriskolai programja által 2005 és 2008 között végzett OTKA kutatás eredményeit dolgozza fel, felhasználva a Dél-Dunántúlon – elsősorban az MTA Regionális Kutatások Központja által – végzett korábbi regionális kutatások tapasztalatait is. A politika regionális dimenzióban történő vizsgálatát az elmúlt évek kormányzati decentralizációs politikája (és annak részleges kudarca) is szükségessé teszi. A kutatás tárgyaként több szempontból is kimondottan szerencsés választás a Dél-Dunántúl, hiszen ebben a régióban vannak a legrégebbi és kifejezetten helyi gyökerei a regionális együttműködésnek, valamint egy erősen leszakadó régióról beszélhetünk, ami a források felhasználásához szükségessé teszi a sikeres együttműködést, a kihívásokhoz való alkalmazkodást. A kötet bevezetőjében *Pálné Kovács Ilona* átfogó képet ad mind a kutatás elméleti és módszertani háttéréről, mind pedig a vizsgált régió társadalmi, gazdasági sajátosságairól, valamint a regionális együttműködés előzményeiről. A kutatás interdiszciplináris jellegéből adódóan a kötet szerzői más és más területen, különböző megközelítésben vizsgálták a regionalizációban elért eredményeket.

Schmidt Andrea a közszolgáltatásokat nyújtó intézményrendszer regionális szerveződését elemezte, megvizsgálva az energiaszektor, a pénzügyi szolgáltatások, a közlekedés és logisztika, a kommunális szolgáltatások, az egészségügy, a szociális ellátás, az oktatás, valamint a K+F szolgáltatások regionális integrációit. Rendkívül aktuális a régió közlekedési helyzetének elemzése, különösen a vasúti és az autóbusz-közlekedés jelenleg is zajló összehangolási, racionalizálási kísérlete fényében.

Vadál Ildikó a területi államigazgatási rendszer dilemmáiról írt tanulmányában a 2007. január 1-jén életbe lépett reform tapasztalatait dolgozta fel. Ahogy az elmúlt évek oly sok reformkísérlete, a területi államigazgatási szervek 2007. évi reformja is felemásra sikeredett, ami nagyrészt az egységes kormányzati koncepció hiányával magyarázható (akárcsak az előző, 1996. évi reform esetén). Az átalakítás elsősorban az illetékességi területeket érintette, központi szintről regionális szintre nem telepítettek feladat- és hatásköröket. Vadál Ildikó nemcsak külső szemlélőként írja le az átalakítás

folyamatát, de a reformban érintett szervek vezetőinek tapasztalatait, véleményét is (kellő kritikával) felhasználja az előnyök és a hátrányok számbavételénél.

A *top down* és a *bottom up* regionalizációs folyamatoknak megfelelően az államigazgatási szervezetrendszer átalakítása mellett elengedhetetlen a régióban működő civil szervezetek együttműködésének vizsgálata. Ezt *Glied Viktor* teszi meg „*A civil partnerség szerepe a regionális döntéshozatali folyamatokban*” című tanulmányában. A civil együttműködés jogi szabályozásának áttekintése után megyei és regionális szinten vizsgálja a civil szektor hálózatosodását. Az Európai Unióhoz való csatlakozást követően új lendületet kapott a civil hálózatok kialakulása, ugyanakkor a forrásokért zajló verseny is kiélezetté vált. A régió számos civil szervezetének vezetőjével készült interjúk alapján *Glied Viktor* egy fokozatosan fejlődő, egyre aktívabb civil hálózati rendszer képét tárja elé.

A régiót akcióterként értelmezve vizsgálta a meghatározó szereplők hálózatosodását *Pálné Kovács Ilona*. Tanulmánya – „*Regionális hálózatok a Dél-Dunántúlon*” – úttörő vállalkozás abban az értelemben, hogy a hazai szakirodalom eddig nem fordított figyelmet a regionális szereplők közötti kapcsolatok értékelésére. Az elemzés nem pillanatképet mutat a régióról, hanem a 2008-ban zárult kutatás tapasztalatait veti össze egy korábbi, szintén részben a szerző által végzett 2003-as OTKA-kutatás eredményeivel, így kimutathatóvá válnak a regionális szereplők közötti kapcsolati hálóban történt változások is. Mindezt nagyon hatásos, az aktorok egymáshoz való viszonyrendszerét jól érzékeltető, de mégis könnyen értelmezhető ábrákon keresztül mutatja be a szerző. Különös kép rajzolódik ki a szektorok közötti kapcsolatokról, kiderül például, hogy a megkérdezett intézményi szereplők kapcsolatrendszere a régió kívül sűrűbb, mint azon belül, de ugyanilyen érdekes az egyetemek viszonylagos elszigeteltsége. A 2003-as időszakhoz képest a legjelentősebb változás a megyei szintű fejlesztési tanácsok visszaszorulása, de továbbra is meghatározó a regionális szintű területfejlesztési intézmények kapcsolatrendszere.

A választott regionális területi önkormányzatok kialakítására tett kísérlet bukása miatt továbbra is a regionális fejlesztési tanácsok töltik be a regionalizáció emblematisz szerepét. Az elmúlt évtizedben az egyre részletesebb szabályozás mellett erőteljes centralizáció is végbement, a tanácsok autonómiája minimálisra zsugorodott. A Dél-dunántúli Regionális Fejlesztési Tanács működési tapasztalatait és regionalizációban betöltött szerepét vizsgáló tanulmányában *Hahn Hajnalka* a tanács 2004. május és 2008. december közötti üléseinek jegyzőkönyveit feldolgozva mutatja be a jellemző konfliktusokat, érdekellentéteket. A régió egységes érdeke háttérbe szorul mind a központi, mind a helyi érdekekkel szemben. A tanács tagjainak gondolkodásában sokkal erősebben van jelen a lokális vagy akár megyei kötődés, mint a regionális identitás.

A regionalizáció folyamatában és különösen a regionális identitás kialakulásában nemcsak a politikusok játszanak meghatározó szerepet, hanem az egész elit. A régió elitjének regionális identitását vizsgálta *Kákai László* a három megyében végzett 200 kérdőíves interjú segítségével. Mivel Magyarországon a regionalizmusnak nincsenek hagyományai, a területi kötődést elsősorban a települések, illetve a megyék szintjén

lehetséges vizsgálni, ezért a szerző az erre irányuló korábbi saját kutatási eredményeit hasonlítja össze jelen vizsgálatának eredményeivel. Ennek során arra a nem meglepő eredményre jut, hogy még az elit esetében is inkább csak megyei identitásról beszélhetünk, semmint régió-tudatról. Az interjúk összesített és számszerűsített eredményeinek rövid leírása, valamint diagramokban és táblázatokban történő bemutatása mellett magát a kérdőívet is tartalmazza a kötet. A kérdőív átlapozásakor láthatjuk, hogy annak csupán az első része kérdez rá a területi kötődésre, míg a második blokk a területi reformmal kapcsolatos véleményéről, a harmadik blokk pedig az intézményi kapcsolathálózatról kérdezi a regionális elit tagjait. A kérdőív második részének eredményeit jól áttekinthető táblázatok segítségével *Pálné Kovács Ilona* második tanulmánya mutatja be részletesen (*Regionális elit és a területi reform*). (A harmadik blokk eredményeit a korábban ismertetett *Regionális hálózatok a Dél-Dunántúlon* című fejezet tárgyalja.) Az eredmények nagyrészt megfelelnek a várakozásoknak, egyáltalán nem meglepők. A regionális reformot általánosságban a többség támogatja, és abban is egyetértés tapasztalható, hogy a sikeres végrehajtásához politikai konszenzust, alaposabb előkészítést és hosszabb időt tartanak szükségesnek.

Szintén a regionális identitást vizsgálta a *Kern Tamás és Koller Inez* által végzett empirikus kutatás. Sajtóelemzésük során a régió három megyei napilapjában (Dunántúli Napló, Somogyi Hírlap, Tolnai Népszó) három évben (1998, 2002, 2006) vizsgálták meg a régiókhöz, regionalizmushoz kapcsolódó cikkeket. Eredményeik több szempontból magukat a kutatókat is meglepték, ugyanis a vizsgálat megkezdésekor felállított hipotéziseiket nem vagy csak alig tudták igazolni. A folyamatosan csökkenő cikkmennyiség nem mutat fel specializáltabb arculatot, nem a politikai, közigazgatási jellegű regionalizációról, a regionális civil együttműködésről tudósít, hanem leginkább csak a területfejlesztés és a regionális gazdasági együttműködés témakörére szorítkozik. A megyei napilapok nem képesek (vagy nem hajlandók) regionális kohéziót teremteni, nincs regionális identitásteremtő szerepük.

Persze felmerülhet bennünk a kérdés, hogy miért van egyáltalán szükségünk régióra, ha ennyire nehezen tudjuk tartalommal megtölteni? A regionalizmus hagyományainak hiányában az Európai Unió elvárásainak megfelelően alakítottuk ki a tervezési-statisztikai régiókat (a NUTS 2-es szintet), melyeknek most identitást szeretnénk adni, ezáltal is elősegítve európai regionális politikában való hatékony részvételüket. Ebben az aspektusban vizsgálta *Tuka Ágnes* a Dél-dunántúli régió uniós kapcsolatrendszerét, érdekérvényesítő képességét. A regionális érdekérvényesítés legfőbb fórumaként létrehozott Régiók Bizottságában (CoR) a magyar delegáció vezetőjének tapasztalatai szerint nem annyira egy-egy régió, hanem inkább az ország érdekében lehet lobbizni. Az érdekképviselő egy másik formáját jelentette 2006-tól a régió közvetlen képviselője Brüsszelben (a regionális fejlesztési ügynökségek egy-egy munkatársának kiküldésével), ami azonban csak rövid ideig volt működőképes.

Végigolvasva a kötetet választ kapunk arra a kérdésre, hogy beszélhetünk-e egyáltalán a régióról, mint a politika új színteréről (amennyiben kérdésként fogjuk fel a kötet címét). Hadd válaszoljunk ezt meg *Pálné Kovács Ilona* szavaival, ami jól összegzi a tanulmányok konklúzióit: „...a régió még mindig inkább a megyékből

összerakott mesterséges egység, semmint a megyéktől elszakadó összetartó, egy vagy kevés földrajzi központú hálózat”. A tanulmánykötet a Dél-dunántúli régió példáján keresztül tudományos igényességgel mutatja be a magyarországi regionalizáció pillanatnyi állapotát, az eddig elért – gyakran felemás – eredményeket. Mindazok számára tanulságos lehet a kötet forgatása, akik a regionalizáció kérdéskörével foglalkoznak, vagy egyszerűen csak érdeklődnek a Dél-dunántúli régió iránt. Különösen ajánlanám a kötetet a regionális elit figyelmébe, nemcsak azért, mert a kutatás alanyaiként jelennek meg, de egyben aktív formálói (lehetnének) a hazai régióépítésnek. Mindössze egy, ám néha kimondottan zavaró hibát lehet találni a kötetben, a korrektor vagy a tördelő figyelmetlenségének tulajdonítható sorközi elválasztásokat, ami sajnos az egész könyvet végigkíséri vissza-visszatérő hibaként, ám ez mit sem von le a tartalom tudományos színvonalából. A különböző vizsgálati megközelítések alapján készült tanulmányok végül koherens egészszé állnak össze, átfogó képet nyújtva a régióról. Külön érdemes kiemelni, hogy több kutató is eddig csak kevéssé vagy egyáltalán nem alkalmazott szempontok alapján vizsgálta a régiót. Mint ahogy a kötetben számos helyen összehasonlítási alapként megjelennek korábbi kutatások eredményei, ez a munka – mely alapvetően a legfrissebb eredményeket összegzi – is kiindulópontként szolgálhat további elemzések számára. A regionalizáció hazai szakirodalmá egy újabb értékes, folytatásra ítélt művel bővült általa.